
Sbírka šťastných momentů Jana Valenty

Sbírka šťastných momentů Jana Valenty

Malá galerie vědeckého obrazu v budově Matematicko-fyzikální fakulty Univerzity Karlovy má ten nejobyčejnější prostor, jaký galerie vůbec může mít. Přesto jsou stěny školní chodby místem, kde se prezentují pozoruhodné výstavy, jaké návštěvníci jiných galerií nevidí. Přinášejí nevšední pohledy na vědu viděnou okem toho, kdo je schopen rozpoznat její estetickou, výtvarnou stránku. Malou galerii vědeckého obrazu vede už sedm let jako své velké hobby Doc. RNDr. Jan Valenta, PhD., z Katedry chemické fyziky a optiky MFF UK, který zde až do 7. března vystavuje své interferenční makrofotografie uspořádané v kolekci „... ergo dubito.“

*Doc. RNDr. Jan Valenta, PhD.,
Katedra chemické fyziky a optiky,
MFF UK*

První propagační fotografie uvádějící výstavu se jmenuje Sbírka šťastných momentů. Kdy u vás nastanou při práci na výtvarném konceptu nano makrofotografií? Musí to být opravdu kratinké stavy štěstí, když máte k dispozici jen zlomek sekundy, abyste kapalným obrazem na membráně vůbec mohl vyfotit.

Je to spíš stav soustředění, při vlastním fotografování na nějaké radování není čas. Nejradošnější chvílka z celého procesu nastává, když prohlížím výsledky práce. Vyberu pár fotografií z mnoha, se kterými stojí za to dál pracovat, uvidím novou strukturu nebo zajímavý efekt, snažím se najít správný výřez a kompozici. Jinak je to pro mě relaxace stejně jako celý děj od přípravy k výsledku.

Řekl jste, že struktury jsou styčným polem jak pro vědu, tak pro umění. Liší se ale procesem vzniku. Tvůrce, umělec, sám struktury vytváří, iniciuje jejich vznik, určí jejich podobu a konečnou funkci díla nebo struktury. Vy je pouze pozorujete a zobrazujete pomocí fotografie. Stačí vám to?

Mě to stačí. Každé přirovnání mezi vědeckou a uměleckou tvorbou samozřejmě pokulhává. Jen jsem se snažil najít v těchto procesech určité podobnosti, protože si myslím, že radost, jakou může mít umělec, je stejná, jakou má vědec, když objeví novou zákonitost. A možná mohou být podobné i jejich motivace, i když vlastní tvůrčí proces se podstatně liší.

Další odlišnost je i v době trvání díla. To vaše je umění okamžiku zachyceného formou fotografie a posléze založeného ve vašem archivu, ale ambicí většiny umělců je vytvořit něco trvalého. To u vás z podstaty věci není možné, obraz na membráně kapaliny nemůže přežít zlomek sekundy. Nebo může?

Sám o sobě přežít nemůže, ale věřím, že výsledný obrázek, tedy fotografie, nějakou dobu ano. A jsou to také originály jako každé umělecké dílo, nikdy se nedá zopakovat stejná situace. Dvakrát do stejné bubliny se nedá vstoupit.

Jak se rodí výstavní plán tak zvláštní galerie jako je tahle v budově Matematicko-fyzikální fakulty navíc pro velmi speciální publikum? Vyžaduje toto unikátní prostředí speciální výstavní projekty?

Plán se tvoří na základě možností a nabídek, které dostanu, když někdo projeví zájem a chtěl by tu vystavovat. Většinou je akceptuji, protože zas takový převis nabídky není, ale v zásadě vybírám témata, která mají nějaký vztah k naší fakultě - může to být v použité technice, někdy jenom v osobnosti autora, například fotograf Roman Sejkot je absolventem Matematicko-fyzikální fakulty, takže jsem měl možnost jeho výstavu tady představit. Většinou to ale nejsou umělci, kteří by byli známí, jejich díla jsou spíš vedlejším produktem vědecké práce.

Musel jste nějakou výstavu odmítnout, protože by se sem nehodila a nezapadla do koncepce galerie vědeckého obrazu?

Některé umělecké disciplíny by se sem asi nehodily, ale takové nabídky většinou ani nejsou. Pokud se mi tvorba, která je prohlašovaná za umění, nelíbí, ani bych ji zde neukazoval. Problém této galerie je v podstatě ten, že zpětná vazba s publikem není příliš silná. Lidé, které znám a kteří si výstavu prohlídnou, mi většinou řeknou, že je to oživení prostoru, líbí se jim to, ale kritika to není, ohlasů jsou řádově jednotky, možná desítky. Těžko říct, co se místním studentům a pracovníkům skutečně líbí.

V čem spočívá krása vědy?

To je velice těžké téma. Definice krásy v zásadě neexistuje, nemůžeme jí zvážit ani změřit. Krása spočívá v tom, když ji někdo cítí. Z různých životopisných knih, článků i vyjádření významných fyziků vím, že cítí krásu i třeba v matematických rovnicích, cítí určitý soulad a harmonii. Například prof. Kvasnica, když nás učil matematickou fyziku, říkal, že rovnice musí být krásná, pokud není krásná, není dobře. Prostě to cítil. Někteří cítí krásu ve věcech, kde by normální společnost vůbec žádnou krásu neviděla. Takže bych řekl, že krása spočívá v tom, když ji někdo cítí, dokáže ji vidět a má z ní radost. Je to velmi subjektivní.

To ano, ale přece jen se odborníci i obyčejný lidský cit aspoň v základních kritériích shodnou na tom, co je krásné nebo není. Takže objektivní definice krásy neexistuje?

Svého času jsem se pokoušel najít nějakou obecně přijatelnou definici krásy, ale ta, pokud vím, není. Existuje spousta definic, ale každá postihuje jen část, možná. Mě spíš zajímala otázka, kde se bere krása vědeckého obrazu. Téměř vždy, když použijeme nějakou vědeckou zobrazovací techniku, případně i výpočtovou techniku, a zobrazíme výsledek, většinou je krásný nebo esteticky působivý. Příroda nedokáže dělat ošklivé věci, když je něco ošklivého, je to lidský výtvar. Vztahy v přírodě, struktury, které jsou dané nějakými silami a které v nich působí, vedou k estetickému nebo esteticky působivému výsledku. To se mi zdá neobyčejně zajímavé, ale víc nedokážu říct, nejsem filozof nebo estetik.

Čím může krása vědu obohatit?

Myslíte krásu, kterou cítí vědci, když říkají, že rovnice je krásná? Myslím, že krása může vědě pomoci. Do jisté míry je to hybná síla, která umožňuje najít nové cesty řešení určitých vědeckých problémů. Třeba ve fyzice je hledání nových částic vedeno tím, že se badatel snaží uzavřít symetrii, aby byla esteticky působivá, a skutečně se ukáže, že v ní chybí objev té nebo jiné částice. Takže krása může ukazovat vědeckému badání cesty a někdy může postup i urychlovat, pokud se člověk dokáže do těchto vztahů vcítit, ale může to být samozřejmě i zavádějící.

Děkuji za rozhovor.

(Marie Kohoutová)

Program připravovaných výstav

(data a názvy výstav jsou přibližná a mohou se mírně změnit):

- 7. 3. – 2. 5. 2011 **Pavel Scheufler: 3D 19. století, historické stereo fotografie**
- 2. 5. – 27. 6. 2011 **Jan Kratochvíl: Opakování matka moudrosti, fotografie**
- 27. 6. – 5. 9. 2011 **Ernst Haeckel: Kunstformen der Natur, historické vědecké ilustrace**
- 5. 9. – 31. 10. 2011 **M. Váradíová a M. Slejška: 2009: Vesmírná odysea**

